

NÅR KLASSELEDELSE SKABER TRIVSEL

Det sociale og det faglige hænger uløseligt sammen i skolen. Derfor skal didaktikken tænkes ind i klasseledelsen, som – hvis den er god – kan forebygge mobning og dermed øge elevernes trivsel.

AF KNUD HOLT NIELSEN

Læreren Birthe har bedt eleverne i 4. klasse regne nogle regnestykker hjemme, som klassen gennemgår i dag. Hun beder derfor Magnus komme til tavlen, men idet han står der, viser det sig, at Magnus er kommet frem til et forkert resultat. Birthe siger: *Jeg er sikker på, at du har tænkt mange fornuftige tanker undervejs, da du regnede stykket. Kunne du ikke prøve at fortælle os, hvilke overvejelser du gjorde dig, da du regnede stykket?* Magnus tøver, men går i gang med at forklare. Da han er færdig, siger Birthe henvendt til klassen: *Se, det er interessant. Når nu vi er enige om, at de tanker, Magnus har tænkt undervejs, er yderst fornuftige, kunne vi så ikke sammen prøve at finde ud af, hvorfor resultatet på stykket alligevel bliver forkert?* Det gør de. Derefter skal eleverne i makkerpar gennemgå de resterende regnestykker, som de har regnet hjemme.

Jeg sætter mig hos to piger – Mia og Helene – der hurtigt retter stykkerne, men stopper op, da det viser sig, at også Mia har et forkert resultat. Helene siger: *Ved du hvad Mia, kunne du ikke prøve at fortælle mig, hvad du tænkte undervejs, for jeg er sikker på, at du tænkte mange fornuftige tanker, da du regnede stykket.*

Det er Helle Plauborg, adjunkt på DPU, Aarhus Universitet, der fortæller historien, som stammer fra et af hendes mange observationsstudier i forbindelse med hendes ph.d.-afhandling om klasseledelse.

”Episoden fortæller noget om den handlekraft, der kan ligge i, at læreren optræder eksemplarisk. Jeg kalder det for *værdighedsproducerende klasseledelse*. Gennem sin

FIRE ANBEFALINGER OM KLASSELEDELSE:

1. Påtag dig ansvaret for at beslutte, hvem eleverne skal samarbejde med, og tydeliggør for eleverne, hvilke kriterier der ligger til grund herfor.
2. Gør klart, hvad det vil sige at samarbejde i specifikke situationer, ved at træne og undervise eleverne heri – ikke som en aktivitet i sig selv, men med udgangspunkt i et meningsfuldt fagligt indhold.
3. Læg vægt på at gøre arbejdet med det faglige indhold attraktivt for eleverne ved at give grundige instruktioner, så det bliver klart for eleverne, hvordan de kan gøre det godt, og hvilke forbindelser til tidligere lært stof de skal forsøge at etablere.
4. Sørg for at rammesætte undervisningen på måder, som gør det muligt for eleverne at arbejde på forskellige måder med det faglige indhold, og som modsvarer elevers forskellige faglige forudsætninger og behov, så alle får mulighed for at deltage i undervisningen som attraktive samarbejdspartnere.

Kilde: Helle Plauborg

undervisning viser Birthe eleverne, hvordan man i klasserummet kan opføre sig over for hinanden på en positiv og konstruktiv måde, og det smitter så af på elevernes indbyrdes relationer,” siger Helle Plauborg.

Forskning har peget på, at klasseledelse kan være et middel til at reducere mobning og forbedre elevers trivsel i skolen. Men de eksisterende undersøgelser beskæftiger sig ikke meget med, *hvordan* det sker. Det har

været afsættet for Helle Plauborgs forskning, der søger at komme et spadestik dybere og undersøge, hvordan klasseledelse kan bidrage til at modvirke mobning.

Det sociale og det faglige kan ikke adskilles

Klasseledelse er lærerens ledelse af klassen som et fagligt, socialt og kulturelt fællesskab. Men det involverer også didaktikken, for man kan ikke adskille klasseledelse og undervisning, understreger Helle Plauborg.

”Der har været en tendens til at tænke det sociale og det faglige som noget, der er adskilt i skolen. Det sociale mellem børnene bliver noget, man fokuserer på som et element i sig selv, mens det faglige lever et separat liv ved siden af. Men det har været tydeligt i min forskning, at det sociale og det faglige er flettet sammen i undervisningen på måder, hvor det i praksis ikke er meningsfuldt at sondre,” siger Helle Plauborg og fortsætter:

”Det skaber nogle muligheder for at intervere og lede sociale processer på rette vej. Og her ligger der et potentiale i at se nærmere på, hvordan man gennem undervisning og klasseledelse kan tydeliggøre for eleverne, hvordan de sammen kan skabe positive fællesskaber,” siger Helle Plauborg.

Er jeg den, der bliver valgt fra?

Opbygning af fællesskaber er afgørende for at forbedre elevernes trivsel og forebygge mobning i skoleklasser, forklarer Helle Plauborg. Mange børns store frygt er at stå uden for klassens fællesskab. Derfor er social eksklusionsangst en del af brændstoffet for mobning blandt skolebørn.

”Den frygt ligger og ulmer i mange skoleklasser. Og det får eleverne til at tumle med

I følge Helle Plauborg kan læreren styrke trivsel i klassen ved at inddele eleverne i elevteams for et halvt år ad gangen. På den måde kan man arbejde med elevernes udvikling i teamsamarbejde.

spørgsmål som: Hvem kan jeg mon komme til at gå sammen med, når vi skal på tur? Hvem skal jeg forsøge at komme i gruppe med i dansk? Er jeg mon i farezonen for at blive valgt fra, når vi skal danne grupper? Min undersøgelse peger på betydningen af, at de voksne også drager omsorg for – og intervenserer i – de sociale aspekter af skolelivet,” siger Helle Plauborg og understreger, at for eleverne er klasserummet ikke alene et rum for faglighed. Der er meget mere på spil, herunder opbygning af venskaber og tilhørsforhold.

Hendes forskning viser, at mobning i skoleklasser kan eskalere, når det faglige indhold ikke bliver fremstillet som noget attraktivt for eleverne. Og hvis eleverne opfatter undervisningen som kedelig, så er der en tendens til, at konflikter mellem eleverne maksimeres. Udfordringen for læreren – og en del af løsningen – er derfor at gøre arbejdet med det faglige indhold attraktivt og til et positivt omdrejningspunkt for det sociale.

Gruppearbejde modvirker mobning

Helle Plauborg har med det afsæt fulgt undervisningen i en klasse på Tove Ditlevsens Skole i København, hvor lærerne arbejder med klasseledelse som et middel til at styrke elevernes læring og fællesskaber. Her bliver alle elever inddelt i elevteams for et halvt år ad gangen, og der er tænkt en progression ind i elevernes teamsamarbejde fra indskoling til udskoling.

”Det er lærerne, som sammensætter eleverne i teams ud fra forskellige kriterier. Det kan for eksempel handle om, at eleverne skal kunne noget forskelligt fagligt, så de kan

supplere hinanden, eller afspejle et forsøg på at bryde en social orden i klassen,” siger Helle Plauborg.

Eleverne skal ikke bare arbejde fast sammen, når der er gruppearbejde i de forskellige fag, de skal også spise sammen. Og når de er på ekskursioner, så følges de ad og sidder sammen i bussen. Det bliver samtidig gjort helt tydeligt for eleverne, hvilke kriterier der ligger til grund for gruppensammensætningen.

”Flere elever fortæller, at det er en stor lettelse for dem, at de på denne måde slipper for frygten for at sidde tilbage som den, ingen ønsker at samarbejde med. En af de elever, jeg interviewede, udtrykte det på den måde, at ’jamen det gør, at jeg får nogle venner, som jeg ikke var klar over, at jeg kunne få, fordi vi lærer hinanden bedre at kende ved at arbejde sammen’. Undervisningens organisering spiller på den måde direkte ind i det sociale mellem eleverne,” siger Helle Plauborg.

Instruktioner er vigtige

Udfordringen for læreren består i at skabe samarbejdsopgaver, hvor alle i temaet kan byde ind og bidrage. Undervisningsdifferentiering er dermed et vigtigt aspekt i at udøve klasseledelse på måder, der fremmer elevens trivsel og værdighedsproduktionen i en klasse. Det handler blandt andet om at skabe plads til at arbejde på forskellige måder.

”Læreren er nødt til hele tiden at have øje for, hvordan man positionerer alle elever i klassen som attraktive samarbejdspartnere. Samtidig skal læreren tydeliggøre og undervise eleverne i, hvordan man samarbejder. For eksempel lære eleverne, hvad det vil sige

at kunne lytte opmærksomt til andre, og hvordan det føles for den enkelte, når andre lytter,” siger Helle Plauborg.

Lærernes instruktioner i undervisningen spiller i den forbindelse en væsentlig rolle, forklarer Helle Plauborg. De skal hjælpe eleverne til samarbejde på måder, der bidrager til opbygning af positive sociale og faglige samspil i klassen.

”Når eleverne oplever, at læreren i sine instruktioner gør sig umage med at tydeliggøre for dem, hvad det er, de skal, og hvad meningen med det er, så oplever de ikke, at de bliver overladt forvirrede eller desorienterede med en opgave.”

Lærerne skal have medejerskab

Helle Plauborg understreger, at organisering i elevteams ikke skal opfattes som en mirakelkur, der bare kan rulles ud på alle skoler. Det er en organiseringsform, som, hvis den er veltilrettelagt, kan have nogle positive effekter på både det sociale og det faglige, når den går i positiv forening med eksempelvis undervisningsdifferentiering.

På den skole, hvor Helle Plauborg fulgte undervisningen i en klasse, var det en organiseringsform, der var vokset frem fra neden. For nogle år siden stod en lærer med en klasse præget af forskellige typer af faglige og sociale problemer. Hun rettede henvendelse til skolens ledelse og havde nogle forslag til initiativer, som kunne sættes i værk. De blev grebet af skoleledelsen, og tanker blev videreudviklet af skolens ledelse og lærere på en række temadage.

”Netop fordi lærerne står så centralt, er deres oplevelse af medejerskab afgørende. Det er vigtigt, når man går ind og arbejder med nye modeller som f.eks. elevteams, at lærerne ikke oplever det som noget, der bliver trukket ned over hovedet på dem. De skal selv være med til at udvikle det,” siger hun og tilføjer: ”Men det er også vigtigt, at ledelsen bakker op og bidrager til at sætte retning for arbejdet.” ■

Læs mere: Klasseledelse som en indgang til at modvirke mobning af Helle Plauborg (kapitel i bogen Mobning – viden og værktøjer, Akademisk Forlag 2017). Klasseledelse gentænkt, Helle Plauborg (Hans Reitzels forlag 2016).

HELLE PLAUBORG er ph.d. og adjunkt på DPU, Aarhus Universitet, og forsker i klasseledelse. Aktuelt er hun i gang med en undersøgelse om undervisningsforstyrrende ure i grundskolen. Hun underviser på Kandidatuddannelsen i pædagogisk psykologi, på DPU, Aarhus Universitet.